

به نام خدا

علی اسدیان
ارشد علوم سیاسی

واقعه ترور جمال خاشقچی، روزنامه‌نگار سعودی و منتقد رژیم آل سعود، در تاریخ 2 اکتبر 2018 در کنسولگری عربستان سعودی در استانبول، ترکیه، یکی از رویدادهای سیاسی و بین‌المللی مهم و جنجالی در تاریخ معاصر بود. این ترور نه تنها روابط بین‌المللی و داخلی عربستان سعودی را تحت تأثیر قرار داد، بلکه مسائل اجتماعی، دینی، و حقوق بشر را در سطح جهانی به چالش کشید. در این تحلیل، به بررسی ابعاد سیاسی، اجتماعی، دینی و بین‌المللی این واقعه می‌پردازیم.

رژیم آل سعود و وضعیت داخلی

جمال خاشقچی یکی از روزنامه‌نگاران برجسته سعودی بود که در ابتدا از طرف رژیم آل سعود حمایت می‌شد، اما با گذشت زمان و پس از مشکلات اقتصادی و سیاسی عربستان سعودی، خصوصاً پس از روی کار آمدن محمد بن سلمان، تلاش کرده بود تا MBS (ولی عهد سعودی)، خاشقچی به منتقد سرسخت این رژیم تبدیل شد. محمد بن سلمان، معروف به تغییرات اجتماعی و اقتصادی در عربستان را از جمله طرح "چشم‌انداز 2030" پیش ببرد، اما بسیاری از اقدامات او و سیاست‌هایش از جمله سرکوب مخالفان و آزادی‌های مدنی، با واکنش‌های منفی از داخل و خارج از کشور مواجه شد. جمال خاشقچی در این شرایط شروع به نوشتن مقالات انتقادی علیه سیاست‌های آل سعود و به ویژه محمد بن سلمان کرد و در مقالات خود بارها بر ضرورت دموکراسی و حقوق بشر در عربستان تأکید کرد.

بنابراین، قتل خاشقچی، که بسیاری آن را دستور مستقیم از سوی دربار سعودی دانستند، نه تنها به‌عنوان یک قتل سیاسی، بلکه به‌عنوان یک اقدام تروریستی از سوی رژیم خودکامه و مستبد دیده می‌شود که از هیچ اقدامی برای سرکوب مخالفان داخلی خود دریغ نمی‌کند. این واقعه به‌طور واضحی نشان‌دهنده بی‌ثباتی و تضادهایی است که در رژیم آل سعود به‌ویژه در دوران حکومت محمد بن سلمان وجود دارد.

ترور به‌عنوان ابزار سرکوب

ترور جمال خاشقچی به‌عنوان یک روش سرکوب مخالفان سیاسی، رویکردی است که رژیم‌های مستبد و خودکامه ممکن است برای حفظ قدرت و کنترل استفاده کنند. در حالی که بسیاری از کشورهای جهان به‌ویژه در غرب، نسبت به حقوق بشر حساس هستند، دولت سعودی با کتمان حقیقت و انکار مسئولیت خود، تلاش کرد تا روند تحقیقات را پیچیده و مسیر افشای حقیقت را مسدود کند. این اقدام به‌ویژه نشان‌دهنده استفاده از قدرت دولت برای حذف مخالفان سیاسی است.

در مورد خاشقچی، دولت سعودی ابتدا انکار کرد که او در کنسولگری کشته شده است، سپس در مقابل فشارهای بین‌المللی، به دست داشتن برخی از مقامات خود در این ترور اعتراف کرد، اما همواره بر این نکته تأکید داشت که این اقدام تنها یک عملیات خودسرانه بوده است. این نوع انکار و سرکوب از سوی رژیم‌های دیکتاتوری، تلاشی است برای حفظ قدرت و جلوگیری از هر گونه انتقاد و چالش از سوی افکار عمومی داخلی و جهانی.

آزادی‌های مدنی و حقوق بشر

قتل جمال خاشقچی در سطح جهانی به‌ویژه در جوامع غربی با واکنش‌های گسترده‌ای روبرو شد. این قتل، بار دیگر نقض حقوق بشر در عربستان سعودی و سرکوب آزادی‌های مدنی را نمایان کرد. خاشقچی به‌عنوان یک روزنامه‌نگار مستقل که در تلاش بود تا نظرات خود را بیان کند و شرایط زندگی در عربستان را نقد کند، قربانی نظامی شد که آزادی بیان را به‌طور جدی محدود کرده است.

این واقعه نه تنها در سطح فردی، بلکه در سطح اجتماعی نیز به چالش کشید. مردم در سراسر جهان و به‌ویژه در کشورهای غربی، این قتل را به‌عنوان حمله‌ای به آزادی رسانه‌ها و حقوق بشر قلمداد کردند. برای بسیاری از مردم، قتل خاشقچی نماد سرکوب استبدادی بود که از سال‌ها پیش در عربستان سعودی وجود داشته است. همچنین، این واقعه موجب شد تا توجه بین‌المللی به وضعیت روزنامه‌نگاران و فعالان حقوق بشر در سراسر جهان جلب شود.

واکنش‌ها در داخل عربستان

در داخل عربستان سعودی، تحلیل‌ها و واکنش‌ها به قتل خاشقچی نشان‌دهنده تقسیمات عمیق در جامعه است. بسیاری از سعودی‌ها به‌ویژه در بخش‌های مذهبی و سنتی، ترجیح دادند که در مورد این موضوع سکوت کنند یا آن را کم‌اهمیت بدانند، زیرا نظام سلطنتی سعودی برای بسیاری از شهروندان همچنان یک نهاد مشروع و مقدس است.

اما در میان نخبگان و روشنفکران سعودی، برخی از افراد، همانند کسانی که پیشتر با خاشقچی در تماس بودند، به‌طور ضمنی از وی حمایت کردند و بر اهمیت آزادی بیان و حق نقد دولت تأکید داشتند. این اتفاقات نمایانگر تحولات تدریجی در جامعه سعودی است که به‌ویژه تحت تأثیر افکار جدید و فشارهای جهانی، ممکن است به سمت تغییرات اجتماعی حرکت کند.

اسلام و حقوق بشر

یکی از ابعاد مهم در تحلیل واقعه ترور جمال خاشقچی، بُعد دینی آن است. عربستان سعودی به‌عنوان کشوری با سیستم حکومتی مبتنی بر تفسیر خاصی از اسلام سلفی و وهابی، خود را حافظ حریم اسلامی و شریعت می‌داند. در این زمینه، موضوع قتل خاشقچی با اصول اسلامی و آموزه‌های قرآن تضاد دارد.

اسلام به‌عنوان دینی که بر اصول عدالت، صداقت و حفظ کرامت انسانی تأکید دارد، به‌ویژه بر لزوم احترام به حقوق انسان‌ها و جلوگیری از قتل نفس تأکید می‌کند. این قتل در واقع در تناقض با این اصول قرار دارد، چرا که هیچ‌گونه توجیه دینی برای انجام چنین عملی وجود ندارد. برخی از علما و شخصیت‌های مذهبی در جهان اسلام به این نکته اشاره کردند که قتل خاشقچی نقض آشکار اصول اسلامی و انسانی است.

واکنش‌های مذهبی در جهان اسلام

پس از قتل خاشقچی، واکنش‌های مختلفی از سوی شخصیت‌های مذهبی و کشورهای اسلامی دیده شد. برخی از کشورها همچون ترکیه که در زمینه حقوق بشر و دموکراسی حساسیت بیشتری دارند، این اقدام را به‌شدت محکوم کردند. اما در برخی دیگر از کشورهای اسلامی که روابط نزدیک‌تری با رژیم سعودی دارند، این واقعه به‌طور مستقیم نادیده گرفته شد یا در حد حداقل مطرح شد.

این واکنش‌های مختلف، به‌ویژه در دنیای اسلامی که خود با چالش‌های مربوط به آزادی بیان، حقوق بشر و دموکراسی دست‌وپنجه نرم می‌کند، نمایانگر تضادهای عمیق در درک و تفسیر از اصول اسلامی و سیاست‌های حکومت‌های مختلف است.

تنش‌های دیپلماتیک و فشارهای جهانی

ترور جمال خاشقچی تأثیرات زیادی بر روابط بین‌المللی عربستان سعودی داشت. بسیاری از کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، و کشورهای اتحادیه اروپا، به‌شدت از این اقدام انتقاد کردند. برخی از کشورها خواستار بررسی و تحقیقات شفاف در این زمینه شدند و حتی در برخی موارد، برای چندین ماه سیاست‌های سخت‌گیرانه‌ای مانند تعلیق فروش سلاح به عربستان سعودی اعمال کردند.

علی‌رغم این واکنش‌های جهانی، روابط اقتصادی و سیاسی عربستان سعودی با کشورهای غربی همچنان تحت تأثیر قرار نگرفت، چرا که این کشور به‌عنوان یک متحد استراتژیک در منطقه خاورمیانه و یک بازیگر اصلی در بازار نفت جهانی شناخته می‌شود. این موضوع نشان‌دهنده تناقض میان ارزش‌های انسانی و منافع اقتصادی و ژئوپولیتیکی در روابط بین‌المللی است.

نقش ترکیه و رقابت‌های منطقه‌ای

ترکیه، که در آن زمان تحت رهبری رجب طیب اردوغان قرار داشت، از جمله کشورهایی بود که به‌شدت به قتل خاشقچی واکنش نشان داد. دولت ترکیه نه تنها به‌طور علنی در مورد جزئیات قتل تحقیق کرد، بلکه رسانه‌های ترکیه نیز بسیاری از جزئیات این حادثه را منتشر کردند. این اقدام ترکیه را به یکی از کشورهای اصلی در این بحران تبدیل کرد که نه تنها درگیر کشمکش‌های حقوق بشری بود، بلکه در سیاست‌های منطقه‌ای نیز به دنبال نشان دادن تمایز خود از سایر کشورهای هم‌پیمان با سعودی‌ها بود.

نتیجه‌گیری

ترور جمال خاشقچی حادثه‌ای بود که ابعاد سیاسی، اجتماعی، دینی و بین‌المللی زیادی را به چالش کشید. این واقعه نشان‌دهنده نهادهای استبدادی در کشورهایمانند عربستان سعودی و استفاده از ترور به‌عنوان ابزار سرکوب مخالفان سیاسی است. از سوی دیگر، این حادثه به‌طور عمیق مسائل حقوق بشری، آزادی بیان و دموکراسی را مطرح کرد و باعث شد تا جامعه جهانی به مسائل مربوط به روزنامه‌نگاران و آزادی مطبوعات حساس‌تر شود.

در سطح دینی، این قتل در تناقض با اصول اسلامی قرار داشت و واکنش‌های مختلف مذهبی و اجتماعی به آن نشان‌دهنده گوناگونی تفسیرهای دینی و سیاسی در دنیای اسلام بود. از نظر بین‌المللی، ترور خاشقچی نه تنها روابط سعودی‌ها با کشورهای غربی را دچار تنش کرد، بلکه سیاست‌های منطقه‌ای و رقابت‌های قدرت را نیز در سطح جهانی تحت تأثیر قرار داد.

